SCOPUL ȘI FUNCȚIILE PROCESULUI CONTENCIOSULUI CONSTITUȚIONAL ÎN STATUL DE DREPT

L'OBJET ET LES FONCTIONS DU PROCESSUS DE CONTENTIEUX CONSTITUTIONNELS DANS L'ÉTAT DE DROIT

CZU: 342.4:342.565.2 **https://doi.org/10.5281/zenodo.7894715**

Andrei UNGUREANU[1]

RÉSUMÉ. *L'étude est généralement consacrée à la recherche du but et des fonctions du contentieux constitutionnel, et en particulier elle est dédiée à la recherche du but et des fonctions du processus de contentieux constitutionnel dans le cadre de l'État de droit. Sous réserve de l'existence d'un cadre juridique pertinent, les notions doctrinales relatives à l'objet et aux fonctions du contentieux constitutionnel contribuent à tirer une conclusion selon laquelle: le contentieux constitutionnel s'identifie aux procédures de contrôle de constitutionnalité, par voie d'action ou par voie d'exception, antérieurement ou postérieurement à l'entrée en vigueur de la loi.*

En ce qui concerne le but du processus de contentieux constitutionnel au sein d'un État de droit, l'auteur note qu'il vise directement à garantir la suprématie de la Constitution, en: 1) assurant la réalisation du principe de la séparation du pouvoir de l'État en pouvoirs législatif, exécutif et judiciaire; 2) garantissant la responsabilité de l'État envers le citoyen et du citoyen envers l'État.

Concernant les fonctions du contentieux constitutionnel au sein d'un Etat de droit, l'auteur constate qu'elles visent directement: l'interprétation de la Constitution sur la base du principe de légalité et de publicité; le contrôle de la constitutionnalité en général des actes normatifs nationaux et internationaux; résoudre les exceptions d'inconstitutionnalité des actes juridiques; la protection juridique des droits et libertés de l'homme et du citoyen, etc.

Mots-clés: *Constitution, Cour constitutionnelle, Contentieux constitutionnel, Contrôle de la constitutionnalité des lois, Conflit juridique de nature constitutionnelle.*

REZUMAT. *Studiul este dedicat în general cercetării scopului și funcțiilor contenciosului constituțional, iar în particular este dedicat cercetării scopului și funcțiilor procesului contenciosului constituțional în cadrul statului de drept. În condiția existenței unui cadru juridic relevant, conceptele doctrinare care referitoare la scopul și funcțiile procesului contenciosului constituțional contribuie la tragerea unei concluzii, potrivit căreia: contenciosul constituțional se identifică cu procedurile de control al constituționalității, pe cale de acțiune sau pe cale de excepție, anterior sau posterior intrării în vigpare a legii.*

În ceea ce privește scopul procesului contenciosului constituțional în cadrul unui stat de drept, autorul constată că acesta vizează nemijlocit garantarea supremației Constituției, prin: 1) asigurarea realizării principiului separării puterii de stat în putere legislativă, în putere executivă și în putere judecătorească; 2) garantarea responsabilității statului față de cetățean și a cetățeanului față de stat.

În ceea ce privește funcțiile procesului contenciosului constituțional în cadrul unui stat de drept, autorul constată că acestea vizează nemijlocit: interpretarea Constituției în baza prin-

[1] Andrei UNGUREANU, Școala Doctorală Științe Juridice, Universitatea de Stat din Moldova, ORCID: 0000-0003-0147-6505, E-mail: andreiungureanu1396@gmail.com

cipiului legalităţii şi publicităţii; controlul constituţionalităţii în general a actelor normative naţionale şi a celor internaţionale; soluţionarea excepţiilor de neconstituţionalitate a actelor juridice; protecţia juridică a drepturilor şi libertăţilor omului şi cetăţeanului, etc.

Cuvinte-cheie: *Constituție, Curte Constituțională, Contencios constituțional, Controlul constituționalității legilor, Conflict juridic de natură constituțională.*

Introducere

Cercetarea contenciosului constituțional la etapa contemporană se transformă dintr-o problemă de cercetare națională într-o problemă de cercetare internațională. Aceasta se confirmă prin apariția Comisei Europene pentru Democrație prin Drept numită și Comisia de la Veneția a Consiliului Europei care instituționalizează cercetarea științifică comparată a contenciosului constituțional [1].

Având un aspect jurisdicțional, contenciosul constituțional imprimă procesului contenciosului constituțional un caracter obiectiv care contribuie la aplicabilitatea directă a Constituției. În acest context, se remarcă fenomenul de edificare a unui cadru de stabilitate care scapă de oscilațiile inerente procesului de guvernare [2]. Fie, acest lucru scoate în evidență faptul că un judecător al constituționalității în cadrul procesului este o exigență a statului de drept așa cum este și judecătorul legalității.

Respectiv, în cele ce urmează ne propunem să analizăm conceptele susținute și combătute de diferiți teoriticieni în doctrina de specialitate cu precădere la scopul și funcțiile procesului contenciosului constituțional. Ulterior, urmează să ne expunem şi să argumentăm propria opinie asupra subiectului supus analizei în baza studiilor ştiinţifice ale doctrinarilor autohtoni şi străini, precum şi de legislaţia în vigoare din domeniu. Rezultatele prezentei cercetări urmează a fi unele scontate, întrucât vom utiliza cele mai importante şi corespunzătoare metode de cercetare, printre care: metoda logică, metoda comparativă şi metoda sistemică, etc.

Rezultate obţinute şi discuţii

Întru atingerea scopului studiului de faţă, ne propunem conturarea conţinutului noţiunii de contencios constituțional și de proces al contenciosului constituțional, care în doctrină a fost şi continuă să fie abordată, iar după caz, interpretată sub diferite aspecte.

Odată cu apariția și funcționarea instituției controlului constituționalității în Republica Moldova printr-un organ special și specializat numit Curte Constituțională a contribuit la utilizarea tot mai frecventă a termenului de contencios constituțional, care la rândul său poate fi înțeles în mai multe sensuri:

- cuprinzând orice conflict juridic de natură constituțională: contenciosul electoral; conflictele între autorități (contenciosul separației orizontale a puterii);

conflictele între federație și statele membre (contenciosul separației verticale a puterii); contenciosul drepturilor și libertăților fundamentale [3].

- identificându-se cu procedurile de control al constituționalității, pe cale de acțiune sau pe cale de excepție, anterior sau posterior intrării în vigoare a legii [4].
- incluzând ansamblu litigiilor asupra unei contestații a constituționalității actelor subordonate Constituției, precum și procedeele și tehnicile care au ca obiect soluționarea acestor contestații [5].

Cercetătoarea B. Selejan-Guțan abordează rolul și importanța procesului contenciosului constituțional, având în vedere că în cadrul acestui proces există un ansamblu de reguli, instituții și proceduri în care se circumscrie soluționarea de către autoritatea de jurisdicție constituțională, prin decizii obligatorii, a conflictelor cu caracter constituțional [6].

În opinia doctrinarilor autohtoni Costachi Gh. și Răilean P., justiția constituțională vizează nemijlocit procesul contenciosului constituțional întucât presupune activitatea jurisdicțională desfășurată de către Curtea Constituțională (unica autoritate de jurisdicție constituțională). La rândul său, această activitate este îndreptată spre: asigurarea protecției legalității constituționale; aprecierea constituționalității legilor și a altor acte normativ-juridice; soluționarea conflictelor constituționale, etc. [7].

Respectiv, rezultă că prin intermediul procesului contenciosului constituțional, Curtea Constituțională exercită centralizat un control special și specializat privind constituționalitatea legii, în corespundere cu alte atribuții ale sale. Fie, doctrina de specialitate autohtonă și internațională ne demonstrează într-o multitudine de investigații precum că scopul procesului contenciosului constituțional constă în garantarea supremației Constituției. Mai mult ca atât, prin intermediul respectării procesului contenciosului constituțional se consolidează statul de drept și se fundamentează controlul constituțional realizat de Curtea Constituțională.

În acest context, remarcăm că atingerea scopului procesului contenciosului constituțional depinde de atribuțiile și sarcinile Curții Constituționale. Or, aceasta este un subiect obligatoriu care:

- în primul rând participă la procesul contenciosului constituțional;
- în cel de-al doilea rând dispune de un șir de funcții de control, precum și competențe între soluționarea litigiilor constituționale ce apar între subiecții dreptului constituțional;
- în cel de-al treilea rând efectuează controlul constituționalității.

În cadrul prezentei investigații, punctând nemijlocit asupra rolului și scopului procesului contenciosului constituțional, am stabilit că acesta este determinat de următoarele momente: independenţa jurisdicţiei constituţionale faţă de cele trei ramuri ale puterii; competenţa acesteia de a asigura realizarea principiului separaţiei puterilor în stat; controlul constituţionalităţii exercitat asupra actelor

normative şi procedurilor de exercitare a puterii; protecţia drepturilor şi libertăţilor fundamentale ale omului faţă de abuzurile puterii [8]. Acest lucru, rezultă nemijlocit din prevederile legale ale art.134 alin.(3) din Constituţia Republicii Moldova [12], art.1 alin.(3) din Legea cu privire la Curtea Constituţională [9] şi art.2 alin.(2) din Codul jurisdicţiei constituţionale [10], Curtea Constituţională:

a) garantează supremaţia Constituţiei;

b) asigură realizarea principiului separaţiei puterii de stat în putere legislativă, putere executivă şi putere judecătorească;

c) garantează responsabilitatea statului faţă de cetăţean şi a cetăţeanului faţă de stat.

Problematica acestei reglementări constă în fapt pe ideea că legiuitorul nu definește și nu identifică după careva criterii obiective scopul și sarcinile atât ale Curții Constituționale cât și ale procesului contenciosului constituțional.

În doctrina autohtonă există și opinii potrivit cărora [11] scopul presupune o perspectivă de durată, strategică a funcţionării Curţii Constituţionale, care se concretizează prin anumite sarcini. Realizarea acestor sarcini presupun în ansamblu asigurarea şi protecţia supremaţiei Constituţiei în cadrul procesului contenciosului constituțional. Din această perspectivă, aderăm la opinia cercetătorilor autohtoni [12], care susţin că scopul major al Curţii Constituţionale constă în: a) asigurarea şi protecţia legalităţii constituţionale; b) respectarea și aplicarea principiului constituţionalităţii.

În continuare, prin intermediul scopului procesului contenciosului constituțional vom pune în discuție funcțiille acestuia. După cum urmează, funcţiile procesului contenciosului constituţional, în cadrul unui stat de drept, depind nemijlocit de următoarele circumstanțe: a) funcționarea unicii autorități de jurisdicţie constituţională; b) exercitarea atribuţiilor și competenţelor Curţilor Constituţionale, stabilite în virtutea Constituţiei şi altor legi.

Mai mult decât atât, în cadrul procesului contenciosului constituțional, Curţile Constituţionale îndeplinesc mai multe funcţii, printre care [13]:

1. interpretarea Constituţiei. Această funcție presupune o formă a activităţii juridice, orientate spre realizarea Constituţiei, consolidarea autorităţii acesteia, protecţia normelor constituţionale şi prevenirea delictelor constituţionale [14]. Scopul acestei funcții constă în oferirea unei interpretări autentice care contribuie la statornicia jurisprudenței constituționale. Totodată, prin intermediul acestei funcții, Curtea Constituțională stabilește competențele organelor puterii publice.

2. controlul constituţionalităţii. Această funcție presupune verificarea corespunderii cu Constituţia a legilor şi altor acte normative, a tratatelor internaţionale, a hotărârilor şi a activităţii demnitarilor, persoanelor cu funcţii de răspundere, a organelor administraţiei publice, inclusiv a organelor judiciare. Scopul acestei funcții constă în restabilirea constituţionalităţii şi a ordinii constituţionale [15].

3. stabilirea competenţei organelor puterii publice;

4. protecţia drepturilor şi libertăţilor omului şi cetăţeanului. Această funcție presupune examinarea sesizărilor adresate Curcții Constituționale privind verificarea constituţionalităţii legilor și altor acte normative. Scopul acestei funcții constă în asigurarea și protecţia juridică a drepturilor şi libertăţilor omului și cetățeanului în contextul consolidării statului de drept.

Cu referire la cele menționate anterior, stabilim că în sistemul separaţiei puterilor, Curtea Constituţională este unicul subiect al puterii, menit să afle echilibrul optim dintre interesul public şi cel privat, să apere individul, societatea şi statul faţă de atentatele neîntemeiate, să menţină o stare de protecţie şi siguranţă a statutului constituţional al tuturor şi al fiecărui subiect al relaţiilor sociale şi juridice. Fie, un asemenea moment decurge din însăşi competenţa constituţională a Curţii Constituţionale ca unic organ învestit cu dreptul de a interpreta Constituţia şi de a aprecia în baza acesteia calitatea practicii de reglementare juridică şi de aplicare practică a normelor de drept [16].

Având în vedere complexitatea și natura atribuțiilor Curții Constituționale, precum și procedurile potrivit cărora își realizează aceste atribuții, ea poate fi considerată o autoritate publică politico-jurisdicțională. Respectiv, caracterele particulare ale Curții Constituționale se imprimă în caracterele procesului contenciosului constituțional, întrucât:

- Curtea Constituțională nu este o putere în stat și nici nu deține vreuna din funcțiile puterilor legislative, executive și judecătorești;
- Ca autoritate publică reglementată de Constituție într-un titlu distinct, Curtea exercită rolul de garant al supremației Constituției;
- Ea este o autoritate publică ce sprijină buna funcționare a puterilor publice în cadrul raporturilor constituționale de separație, echilibru, colaborare și control reciproc;
- Curtea Constituțională este independentă față de orice altă autoritate publică și se supune numai Constituției și legii sale organice;
- Caracterul politic al Curții Constituționale rezultă, în primul rând, din faptul de desemnare al judecătorilor, deoarece în desemnarea lor sunt implicate autoritățile politice, Parlamentul.
- Caracterul jurisdicțional determină și principiile de organizare și funcționare a Curții și anume independența și inamovibilitatea judecătorilor, iar procedurile prin care se realizează atribuțiile Curții, au, în mare parte, trăsături procedurale judecătorești.

Concluzii

Curtea Constituțională reprezintă acel organ ce realizează jurisdicția constituțională, cu referire la controlul constituționalității actelor normative și la anularea normelor juridice ce contravin Constituției, prin interpretarea Constituției.

În final, cele menționate anterior, vin să scoată în evidență că procesul contenciosului constituțional, prezintă următoarele trăsături:

1) fiind supus unei veritabile jurisdicții, ținându-se cont de scopul acesteia;

2) fiind desfășurat în conformitate cu niște reguli procedurale proprii, înscrise în Constituție, legi și regulamente determinate de contenciosul constituțional;

3) fiind realizat și condus de către un organ unic, special și specializat, care deține monopol asupra contenciosului constituțional.

Respectiv, hotărârile pentru controlul constituționalității sunt executorii și definitive, întrucât atrag nulitatea actului normativ sau a dispoziției acestuia declarate neconstituționale. În ceea ce privește deciziile adoptate în cadrul procesului contenciosului constituțional, acestea au înscă un caracter de recomandare de aducere a actului respectiv în conformitate cu Constituția întrucât destinatarii acesteia sunt autoritățile statale care au elaborat și/sau adoptat actul supus controlului constituționalității [17].

Respectiv, asigurarea şi garantarea legalităţii constituţionale determină scopul procesului contenciosului constituțional în cadrul unui stat de drept, care vizează nemijlocit garantarea supremaţiei Constituţiei, prin: asigurarea realizării principiului separării puterii de stat în putere legislativă, în putere executivă şi în putere judecătorească; garantarea responsabilității statului faţă de cetăţean şi a cetăţeanului faţă de stat. Cu toate acestea, scopul și funcțiile procesului contenciosului constituțional depind nemijlocit de aplicarea unor principii, precum: independența, inamovibilitatea, colegialitatea, legalitatea și publicitatea.

Referinte bibliografice:

1. CÂRNAȚ Teodor. Dreptul Contenciosului Constituțional. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Departamentul Drept Public, Tipografia Print-Caro, 2020. p. 7.
2. Brewer-Carias A., Judicial Review in Comparative Law, Cambridge University Press, 1989, p.89..
3. Mathieu B, Verpeaux M., Contentieux constitutionnel des droits fondamentaux. Ed. LGDJ, Paris, 2002, p.26.
4. CÂRNAȚ Teodor. Dreptul Contenciosului Constituțional. Chișinău: Universitatea de Stat din Moldova, Departamentul Drept Public, Tipografia Print-Caro, 2020. p. 9.[5] Drago G., Contentieux constitutionnel francais. Ed. PUF, Paris 1998, p. 13.
6. Selejan-Guțan B., Excepția de neconstituționalitate. Ed. All Beck, București, 2005, p. 32-22.
7. Railean P., Costachi Gh., Menirea justiției constituționale în statul de drept contemporan. Revista Legea și Viața nr. 10, 2014, p. 6.

8. Railean P., Mecanismul jurisdicţional de asigurare a legalităţii în statul de drept: Monografie. Chişinău: S. n., 2015. 608 p.
9. Legea cu privire la Curtea Constituţională, nr.317 din 13.12.1994. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.08 (versiune actualizată prin Legea nr.5 din 06.02.20, MO63-68/28.02.20).
10. Codul jurisdicţiei constituţionale, nr.502-XIII din 16.06.1995. În: Monitorul Oficial al Republicii Moldova, 1995, nr.53-54 (versiune actualizată prin Legea nr.38 din 28.02.20, MO103/14.04.20).
11. Gherghelegiu T., Scopul și funcțiile constituționale ale jurisdicției constituționale în statul de drept. Publicație în Metodologii Contemporane de Cercetare și Evaluare, p. 158 - 159.
12. HARUTYUNYAN, G. Justiţia constituţională, expresie a esenţei statului de drept şi a constituţionalismului. Materialele Conferinţei internaţionale „Justiţia constituţională: actualitate şi perpective", consacrată aniversării a 10-a a Curţii Constituţionale a Republicii Moldova. Chişinău: Cartdidact, 2005.
13. ВИТРУК, Н.В. Цель, задачи и фнкции конститционного правосди в госдар- ствах новой демократии. В: «Конституционное Правосудие» Вестник Конферен- ции органов конституционного контроля стран молодой демократии, 2002, No2 (16). Disponibil: http://www.concourt.am/hr/ccl/vestnik/2.16-2002/vitruk.htm. [Accesat: 01.12.2022, orele 23:05].
14. МИКОВ, И.А. Толкование конститционных норм. В: Законность и правопорядок в современном обществе, 2011, No4, с.130-132.
15. COSTACHI, Gh. Misiunea justiţiei constituţionale în statul de drept. În: Revista Naţională de Drept, 2020, nr.2, p.41-52.
16. ПУЛБЕРЕ, Д. Воздействие конституционной юрисдикции на общество. В: Influential Constitutional Justice: its influence on society and on developing a global human rights jurisprudence, World Conference on Constitutional Justice Cape Town, 23- 24 January 2009. Disponibil: http://www.venice.coe.int/WCCJ/Papers/MDA_Pulbere_ RUS.pdf. [Accesat: 10.04.2021]
17. Negru B., Oscmochescu N., Smochină A., Gurin C., Creangă I., Popa V., Cobăneanu S., Zaporojan V., Țurcan S., Șterbeț V., Armeancic Al., Pulbere D., Constituția Republicii Moldova. Comentariu. Editura Arc. Chișinău, 2021, p. 521.